

УДК 352.071.5:336.22(498)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.3.16>

СПЕЦИФІКА ПОДАТКОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ РУМУНІЇ

Бабін І.І.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
Чернівецького національного університету
імені Ю. Федьковича
ORCID: 0000-0002-6603-4380
e-mail: i.babin@chnu.edu.ua*

Бабін І.І. Специфіка податкових повноважень органів місцевого самоврядування Румунії.

У статті досліджено особливості реалізації податкових повноважень органів місцевого самоврядування Румунії, що здійснюються в межах делегованих повноважень, переданих державою. Автор акцентує увагу на тому, що право встановлювати податки залишається виключною прерогативою центральної влади, однак органи місцевого самоврядування Румунії наділені значними дискреційними інструментами, які дозволяють їм ефективно впливати на формування та використання дохідної частини місцевих бюджетів. У роботі здійснено аналіз трирівневої системи місцевих податків, що включає базові, спеціальні та інші податки. Особливу увагу приділено правовому статусу кожної з категорій, а також межах компетенції органів місцевої влади у сфері встановлення, зміни ставок та адміністрування податкових платежів.

Зокрема, базові податки – такі як податок на нерухоме майно, землю або транспортні засоби – чітко регламентуються національним законодавством, яке передбачає обмежене, але гнучке поле для маневру органів місцевого самоврядування, що можуть встановлювати пільги або коригувати ставки в межах, визначених законом. Спеціальні податки вводяться з метою фінансування конкретних місцевих послуг, таких як вуличне освітлення, прибирання територій, забезпечення охорони громадського порядку тощо. Вони мають цільове призначення і встановлюються з дотриманням принципів прозорості, еквівалентності, підзвітності та обов'язкової участі громади. До інших податків належать платежі за адміністративні, реєстраційні та дозвільні послуги, що надаються громадянам або суб'єктам господарювання.

У статті детально окреслено ключові відмінності між цими категоріями місцевих податків за критеріями регулярності сплати, цільового призначення, кола платників, порядку стягнення та ступеня регулювання. Підкреслюється, що румунська модель є вдалим прикладом збалансованої фіскальної децентралізації, яка забезпечує поєднання єдиних державних підходів до податкової політики та фінансової автономії громад. Окремо обґрунтовано доцільність адаптації окремих елементів цієї системи в Україні в контексті євроінтеграційного курсу та реформи місцевого самоврядування.

Ключові слова: публічна влада, органи місцевого самоврядування, повноваження, адміністративні послуги, публічно-сервісні повноваження, місцеві податки, Румунія.

Babin I.I. Specificity of tax powers of local self-government bodies in Romania.

The article explores how local self-government bodies in Romania implement taxation powers within the framework of delegated authority from the central state. While the exclusive constitutional right to impose taxes belongs to the central government, Romanian local authorities have substantial discretionary powers and a meaningful degree of autonomy. These powers enable them to influence local budget revenues, thereby strengthening municipal financial sustainability.

The study analyses Romania's tripartite system of local taxes, including basic, special, and other local taxes. Particular attention is given to the legal status and regulatory nature of each category, along with the scope of competence local councils possess in setting, adjusting, and managing them.

Basic taxes – such as those on property, land, and vehicles—are governed by national legislation, allowing local authorities to adjust rates within defined limits and grant exemptions. Special taxes are introduced locally to finance targeted municipal services—such as lighting, waste management, and public safety – and must follow principles of transparency, proportionality, and community involvement. Other local taxes include administrative charges and service fees related to permits or registrations, provided by local authorities upon citizen or business request.

The article outlines and compares key differences among these categories using criteria such as payment frequency, legal basis, taxpayer identity, collection method, and fiscal purpose. These distinctions highlight the structured complexity of Romania's local taxation system.

Romania's model is presented as a balanced and pragmatic system combining centralized tax policy with genuine municipal financial autonomy. The author argues that selected legal and structural elements could be effectively adapted to the Ukrainian context. Their application would support fiscal decentralization reforms and strengthen democratic local governance. This is particularly relevant as Ukraine continues its path toward European integration and alignment with EU governance and financial standards.

Key words: public authority, local government bodies, powers, administrative services, public service powers, local taxes, Romania.

Постановка проблеми. Право встановлювати податки належить виключно державі, є однією з ознак державного суверенітету, від якого держава ніколи не відмовиться [1, ст. 74]. Тому для органів місцевого самоврядування, які апріорі не є органами державної влади, право встановлювати податки є не власним, а делегованим повноваженням, межі та зміст якого безпосередньо визначаються державою. Здебільшого, делеговані податкові повноваження органів місцевого самоврядування передбачають можливість вибору із затвердженого на законодавчому рівні переліку податків та визначення окремих елементів юридичної конструкції податку в граничних межах визначених законом. Така обмеженість податкових повноважень вимагає від органів місцевого самоврядування пошуку нових, не характерних для держави, інструментів наповнення місцевих бюджетів, внаслідок чого отримали розвиток такі інститути, як самооподаткування населення, парафіскалітети, парципаторне бюджетування та інші [2]. Цьому сприяють і суттєві відмінності місцевого самоврядування від державної влади. Разом з тим, межі та зміст делегованих повноважень органів місцевого самоврядування в кожній державі мають свої особливості, зумовлені різноманітними чинниками. В контексті євроінтеграційних процесів, що відбуваються в Україні, теоретичного та практичного значення набуває вивчення досвіду країн-сусідів України, що є членами ЄС, в тому числі Республіки Румунії.

Метою статті є комплексне дослідження та визначення особливостей податкових повноважень органів місцевого самоврядування Румунії.

Ступінь опрацювання проблематики. Питання реалізації податкових повноважень органами місцевого самоврядування Румунії досліджено недостатньо повно в українській правовій і фінансовій науці, що зумовлює в більш глибокому аналізі цієї теми. Окремі аспекти функціонування місцевих податкових систем Румунії висвітлювались у контексті загального вивчення європейських практик децентралізації публічних фінансів, однак комплексні дослідження з акцентом на нормативно-правове регулювання, інституційні механізми та практичні інструменти адміністрування місцевих податків залишаються поодинокими. У цьому контексті дана робота заповнює наукову прогалину, поєднуючи аналіз законодавчої бази Румунії, практики впровадження податкової політики на місцевому рівні та проблематики інформаційної фрагментації в адмініструванні податків. Це створює підґрунтя для формулювання висновків, корисних у процесі реформування місцевого самоврядування в Україні. Теоретичну основу дослідження склали праці К. Косташа, А. Зах, І. Лазаря, Б. Флоря та інших румунських науковців.

Виклад основного матеріалу. Система місцевих податків та зборів в Румунії має певні особливості. Перш за все, на відміну від України чи інших країн-членів ЄС (Польща) [3, с. 419–471; 4, с. 94–99], вона має тривірневу структуру, що включає: 1) базові; 2) спеціальні; 3) інші місцеві податки, а також характеризується більш широкими податковими повноваженнями органів місцевого самоврядування. Базові податки представлені традиційними місцевими податками та зборами, які є (були) характерними в тому числі і для системи місцевих податків і зборів України. Так, систему базових податків складають: а) податок на споруди; б) земельний податок; в) податок

на транспортні засоби; г) плата за видачу сертифікатів, погоджень та дозволів; д) плата за використання засобів реклами та рекламу; є) податок на покази [5, art. 454]. Щодо цієї групи місцевих податків та зборів податкові повноваження органів місцевого самоврядування є обмеженими. Вони уповноважені лише встановлювати конкретні ставки податків та зборів в межах граничних розмірів, визначених фінансовим кодексом, а також надавати податкові пільги. Виняток складають податок на споруди та земельний податок, щодо яких органи місцевого самоврядування уповноважені виходити за межі максимальних граничних ставок.

Спеціальні податки (*impozite și taxe speciale*) – це цільові місцеві збори, які запроваджуються місцевою радою для фінансування певних публічних послуг, що мають специфічний характер, і якими безпосередньо користуються окремі фізичні або юридичні особи [6, с. 321]. Так, статтею 484 Фінансового кодексу Румунії передбачено, що для роботи місцевих громадських служб, створених в інтересах фізичних та юридичних осіб, а також для сприяння розвитку туризму місцевості, місцеві, окружні ради та Генеральна рада муніципалітету Бухареста, залежно від обставин, можуть вводити спеціальні податки. Найбільш поширеними серед спеціальних податків є: збір за паркування; збір за прибирання/вивезення сміття; збір за вуличне освітлення; збір за охорону громадського порядку; збір за використання публічного простору (ринків, площ, вулиць) та ін. Органи місцевого самоврядування є відносно самостійними у визначенні всіх елементів юридичної конструкції цієї групи податків. Наприклад, міська рада Клуж-Напоки, ухвалюючи рішення про введення збору за вивезення побутових відходів, визначила ставки збору залежно від кількості осіб у домогосподарстві та об'єкта нерухомості [7]. Відносна самостійність означає, що при встановленні спеціальних податків орган місцевого самоврядування повинен дотримуватись принципів еквівалентності, прозорості, участі та не порушувати обмеження передбачені законодавством. За дотриманням зазначеного здійснює контроль прокуратура та адміністративний контроль префекта.

Розмір спеціальних податків встановлюється щорічно, а доходи отримані від них використовуються в повному обсязі на покриття понесених витрат на створення громадських служб місцевого значення, а також фінансування поточних витрат на їх утримання та експлуатацію [8, art. 30]. Органи місцевого самоврядування можуть надавати пільги зі сплати спеціальних податків особам, перелік яких визначено статтею 485 Фінансового кодексу Румунії. Зокрема: ветеранам війни, вдовам війни та незаміжнім вдовам учасників війни; установам Міністерства освіти та науки, а також Міністерства молоді та спорту; фондам утвореним з метою підтримки та розвитку закладів національної культури, підтримки гуманітарних та соціальних заходів; організаціям, що забезпечують безоплатне соціально-медичне обслуговування, реабілітацію та соціальну реінтеграцію дітей, сімей, інвалідів, осіб похилого віку; особам, віднесеним до першої групи інвалідності [5, art. 485]. Передбачено зменшення розміру спеціальних податків на 50% для фізичних осіб, які проживають у населених пунктах розташованих в гірській місцевості Апусені [9], а також в місцях біосферного заповідника “Дельта-Дунаю” (повіт Тульча) [10].

Інші місцеві податки (*Alte taxe locale*) – це прямо передбачені Фінансовим кодексом Румунії місцеві податки та збори, які не включені до переліку базових. Вони мають цивільно-адміністративний або сервісний характер та передбачають надання певних послуг або вчинення адміністративних дій органами місцевого самоврядування [11, с. 107]. Ця група місцевих податків та зборів характеризується наступними особливостями: 1. цільовий характер (призначені для покриття витрат на певні адміністративні чи сервісні дії, наприклад, збір за видачу дозволу на будівництво, збір за реєстрацію підприємства); 2. встановлення виключно за рішенням органу місцевого самоврядування (не є автоматично обов'язковими, а встановлюються виходячи з потреб громади); 3. до компетенції органу місцевого самоврядування належить визначення всіх елементів їх юридичної конструкції (на відміну від базових податків, де орган місцевого самоврядування може встановлювати лише ставки та пільги в межах визначених Фінансовим кодексом); 4. наявність законодавчих обмежень щодо встановлення (орган місцевого самоврядування не може діяти довільно, такі податки та збори мають бути прозорими та обґрунтованими, а ставки повинні бути пропорційними вартості наданих послуг або адміністративних витрат). Для прикладу, в Бухаресті діють наступні інші місцеві податки та збори лише за використання місць загального користування: 1. Збір за користування місцями загального користування для здійснення сезонної (нерегулярної) торгівельної діяльності; 2. Податок за використання місць загального користування для здійснення діяльності з продажу продовольчих та непродовольчих товарів; 3. Плата за

користування місцями загального користування закладами громадського харчування та літніми майданчиками; 4. Збір за користування місцями загального користування для надання послуг; 5. Податок за користування громадськими місцями для азартних ігор та обміну валюти; 6. Податок за використання приміщень загального користування під склади та прибудови; 7. Податок за користування громадськими місцями для продажу виключно преси та книг; 8. Плата за користування місцями загального користування для організації будівельного майданчика; 9. Плата за користування місцями загального користування з рекламними носіями; 10. Збір за користування місцями загального користування як додатковою під'їзною дорогою [12].

Спеціальні та інші податки є гнучким інструментом органів місцевого самоврядування Румунії для формування доходів через надання адміністративних та сервісних послуг. На перший погляд, вони виглядають досить схоже, однак, юридично та функціонально – це різні категорії місцевих податків. Основні відмінності можна звести до наступного: 1. обов'язковість (інші податки набувають обов'язковості лише за рішенням відповідної місцевої ради, в той час як обов'язковість спеціальних податків встановлюється фіскальним кодексом для користувачів певної послуги); 2. призначення (інші податки сплачуються за надання адміністративних послуг чи видачу документів, а спеціальні податки за комунальні чи сервісні послуги); 3. одержувач коштів (інші податки сплачуються безпосередньо до місцевого бюджету, тоді як спеціальні податки теж сплачуються до місцевого бюджету, але часто через операторів послуг); 4. правова основа для введення (для інших податків – це виключно розділ IX Фіскального кодексу Румунії, а для спеціальних податків – Фіскальний кодекс Румунії та спеціальні законодавчі акти (наприклад, закон про управління відходами)); 5. платник (платником інших податків є будь-хто, хто звертається до органу місцевого самоврядування за певною адміністративною послугою, а платником спеціальних податків є той, хто користується публічною послугою); 6. сплата (інші податки сплачуються одноразово або залежно від потреби платника, в той час, як сплата спеціальних податків є регулярною або періодичною, наприклад, щомісячно, щорічно); 7. публічне обговорення (при встановленні інших податків публічне обговорення є не обов'язковим, стосовно спеціальних податків воно є рекомендованим, а у випадку зростання тарифу (ставки) – обов'язковим); 8. фінансовий ефект (інші місцеві податки не мають постійного характеру та приносять обмежені, точкові доходи місцевому бюджету, в свою чергу, спеціальні податки мають регулярний довготривалий характер та можуть складати значну частину місцевого бюджету). Водночас, інші та спеціальні податки мають і спільні риси: 1. встановлюються виключно органами місцевого самоврядування (місцевими радами); 2. розмір плати залежить від реальних витрат на адміністративні чи публічні послуги, що надаються. Таким чином, інші податки – це плата за доступ до адміністративних функцій органів місцевого самоврядування (дозвільної, реєстраційної, документальної діяльності), а спеціальні податки – це компенсація за реальні публічні послуги, які органи місцевого самоврядування надають фізичним та юридичним особам (освітлення, вивіз сміття, прибирання, охорона). Тобто, це дві різні фіскальні категорії, кожна з яких дозволяє органам місцевого самоврядування Румунії гнучко та автономно управляти своїми фінансами.

Висновки. Система податкових повноважень органів місцевого самоврядування Румунії є прикладом збалансованого підходу, що поєднує централізоване правове регулювання з децентралізованою гнучкістю. Це дозволяє громадам мати певний ступінь фінансової автономії, водночас перебуваючи в рамках єдиної національної податкової політики. Ключова особливість полягає у трирівневій структурі місцевих податків та зборів – базові, спеціальні та інші місцеві податки. Якщо щодо базових податків повноваження місцевих рад зводяться переважно до встановлення ставок у чітко визначених Фіскальним кодексом межах, то у випадку зі спеціальними та іншими місцевими податками румунська держава надає органам місцевого самоврядування значно ширшу дискрецію. Ця ширша гнучкість дозволяє їм самостійно визначати елементи юридичної конструкції цих податків. Цільовий характер спеціальних податків, що фінансують конкретні публічні послуги, та сервісний характер інших податків, які покривають адміністративні витрати, є ефективними інструментами для наповнення місцевих бюджетів та забезпечення потреб громади. Попри деяку схожість, їхні юридичні та функціональні відмінності, що стосуються обов'язковості, призначення, платника та регулярності, підкреслюють продуманість румунської фіскальної системи. Загалом, специфіка податкових повноважень органів місцевого самоврядування в Румунії полягає в наданні їм реальних важелів впливу на формування власних доходів, що є критично важливим для фінансової самостійності та ефективного управління на місцевому рівні. Цей дос-

від може бути цінним для країн, які прагнуть посилити децентралізацію та покращити фінансові можливості своїх громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996, № 30, ст. 141.
2. Babin Igor. Features of self-taxation as a form of local budget revenues. *DANUBE: Law, Economics and Social Issues Review*, 2022, 13 (4), 292–305. DOI: 10.2478/danb-2022-0018.
3. Бабін І.І. Податкове право: навчальний посібник. К.: Видавничий дім «КОНДОР», 2018. 488 с. ISBN 978-617-7582-76-1.
4. Бабін І.І. Особливості правового регулювання системи податків органів місцевого самоврядування в Республіці Польща. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 1. С. 94–99. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.15>.
5. Legea nr. 227/2015 din 8 septembrie 2015 privind Codul Fiscal. *Monitorul Oficial*, 2015, nr. 688.
6. Lazar Ioan, Florea Bogdan. Dreptul finantelor publice. Vol. 2: Drept fiscal și procedura fiscal. Curs universitar. Editura C.H. Beck. 2023. 662 p.
7. Cluj-Napoca – Hotărârea nr. 458/2022. URL: https://primariaclujnapoca.ro/consiliu-local/hotarare-de-consiliu/hotararea-458-din-2022/?utm_source=chatgpt.com.
8. Legea nr. 273 din 29 iunie 2006 privind finanțele publice locale. *Monitorul Oficial*, 2006, Partea I nr. 618.
9. Hotărâre nr. 323 din 10 mai 1996 privind aprobarea Programului special pentru sprijinirea dezvoltării economico-sociale a unor localități din Muntii Apuseni. *Monitorul Oficial*, nr. 104 din 22 mai 1996.
10. Hotărâre nr. 395 din 31 mai 1996 pentru aprobarea Programului special privind unele măsuri și acțiuni pentru sprijinirea dezvoltării economico-sociale a județului Tulcea și a Rezervatiei Biosferei “Delta Dunării”. *Monitorul Oficial*, nr. 127. din 19 iunie 1996.
11. Costaș Cosmin Flavius, Zah Alina Mihaela, Puț Septimiu Ioan. Drept fiscal. Ediția a III-a. Editura Solomon. 2017. 200 p.
12. H.C.G.M.B. nr. 219/2022 privind stabilirea nivelurilor impozitelor și taxelor locale în Municipiul București. Електронний ресурс. URL: <https://www.taxeimpozite4.ro/domeniul-public/alte-taxe-locale>.